

Tillaga borgarfulltrúa Sjálfstæðisflokksins, Viðreisnar og Framsóknarflokksins um endurreisn íslenska forvarnarmóðelsins í Reykjavík

Lagt er til að borgarstjórn samþykki að fela borgarstjóra að undirrita viljayfirlýsingu um endurreisn íslenska forvarnarmóðelsins í Reykjavík, ásamt þjónustusamningi við Rannsóknir og greiningu (R&G) um framkvæmd fyrsta áfanga verkefnisins í grunnskólum Reykjavíkurborgar árið 2026, þar sem meðal annars verði notast við gögn úr Íslensku æskulýðsrannsókninni. Jafnframt er lagt til að skóla- og frístundasviði verði falið að vinna að því í samstarfi við R&G að fullmóta tillögu að framhaldi verkefnisins fyrir árin 2027–2029. Tillagan liggja fyrir eigi síðar en 15. nóvember 2026, þar á meðal kostnaðarmat, svo taka megí tillit til hennar við gerð fjárhagsáætlunar Reykjavíkurborgar fyrir árið 2027.

Greinargerð:

Íslenska forvarnarmóðelið varð til í Reykjavík fyrir nær þremur áratugum, í samstarfi rannsakenda, Reykjavíkurborgar og þeirra sem sinna daglegu lífi barna og unglínga, t.d. skólafólks, foreldra og íþróttahreyfingarinnar. Íslenska forvarnarmóðelið byggir á því að mæla árlega stöðu barna og ungmenna, skila niðurstöðum hratt til hvers samfélags og vinna með starfsfólki í nærumhverfi barna og ungmenna að setningu markmiða og skipulagningu viðbragðs. Árangurinn er eitt best heppnaða forvarnarstarf sem þekkist á alþjóðavettvangi og er nú fyrirmynd forvarnarstarfs víða um heim. Þegar hafist var handa við að vinna að íslenska móðelinu, lækkaði hlutfall nemenda í 10. bekk sem höfðu orðið drukkknir síðustu 30 daga úr 42% árið 1998 í um 5–7% eftir 2016, og sambærileg þróun mældist í daglegum reykingum og kannabisneyslu. Móðelið er sett fram sem tíu skrefa árlegur ferill með miklu samstarfi ólíkra aðila þar sem unnið er á grunni gagnasöfnunar, miðlunar, markmiðasetningar, aðgerða og endurtekningar.

Gagnaöflun hefur síðustu ár farið fram í gegnum Íslensku æskulýðsrannsóknina (ÍÆ), sem Menntavísindasvið Háskóla Íslands leggur árlega fyrir í 4.–10. bekk grunnskóla landsins fyrir mennta- og barnamálaráðuneytið. Það sem lagðist af er hringrásin sjálf, miðlunin og samtalið við vettvang. Umbætur á þessu sviði voru undirbúnar hjá borginni í sumar, þegar starfsfólk skóla- og frístundasviðs Reykjavíkurborgar og R&G fóru saman yfir þarfir vettvangsins. Þar kom fram skýr ósk um styttri og skýrari framsetningu gagna, betri niðurbrot eftir skólum og borgarhlutum, og efni sem sparar starfsfólki skóla tíma í stað þess að íþyngja því. Úttekt Ríkisendurskoðunar á farsældarlögunum, sem birt var í júní 2026, staðfestir sömu mynd á landsvísu: kerfið skortir yfirsýn yfir stöðu barna og reglubundið árangursmat.

Í apríl 2026 var undirritaður samstarfssamningur mennta- og barnamálaráðuneytisins, Háskóla Íslands, Háskólans í Reykjavík og R&G um að R&G leiði vinnu við miðlun og frekari nýtingu niðurstæða ÍÆ fyrir sveitarfélög og skóla. Sá samningur sem nú er gerður byggir meðal annars á þessu samstarfi. R&G hefur aðsetur við Háskólann í Reykjavík, stofnað af Ingu Dóru Sigfúsdóttur, sem er einn aðalhöfundur íslenska forvarnarmóðelsins og hefur fylgt því eftir í rannsóknum og innleiðingu í áratugi. Með aðkomu R&G fær

Reykjavík ekki einungis þjónustuaðila heldur vísindalegt bakland: túlkun sem byggir á aldarfjórðungs samanburðargögnum fyrir borgina, tengingu við alþjóðlegar rannsóknir og faglegan ramma sem gerir kleift að meta árangur en ekki aðeins fullyrða um hann.

Verkefnið tengist beint því sem borgin er þegar með í gangi og markmiðið er beinlínis að leita sameiginlega leiða til að samtvinna þetta við þau verkefni auk þess að efna loforð meirihlutans um mælanleg markmið í skólastarfi og þátttöku allra barna í skipulögðu íþrótta- og tómstundastarfi. Fyrsti áfangi, sem samningurinn samkvæmt þessari tillögu nær til, felur í sér stjórnendasamantekt, sértæka framsetningu fyrir einstaka borgarhluta, nokkrar dýpri sérgreiningar og kynningar fyrir stjórnendur og kjörna fulltrúa. Viljayfirlýsingin sem fylgir samningnum markar áformin til lengri tíma þar sem ætlunin er að tryggja samfellu sem byggir á mælingum, túlkunum, samtali, markmiðasetningu, aðgerðum og endurmati. Ætlunin er að þetta verklag verði keyrt af fullum þunga frá og með skólaárinu 2027–2028.

Hjálagt: Viljayfirlýsing um endurreisn íslenska forvarnarmóðelsins í Reykjavík

VILJAYFIRLÝSING

um endurreisn íslenska forvarnarmóðelsins í Reykjavík

Reykjavíkurborg og Rannsóknir og greining lýsa yfir sameiginlegum vilja til að endurreisa íslenska forvarnarmóðelið í Reykjavík. Árlega hringrás þar sem áreiðanleg gögn um líðan og aðstæður barna og ungmenna eru nýtt til samtals, markmiðasetningar og aðgerða í hverjum borgarhluta, ár eftir ár.

Íslenska forvarnarmóðeliðvarð til í Reykjavík fyrir aldarfjórðungi í samstarfi rannsakena, borgarinnar, skóla, foreldra og íþróttahreyfingarinnar. Það hefur hlotið alþjóðlega viðurkenningu og verið tekið upp í fjölmörgum samfélögum um allan heim. Nú mun borgin sem bjó það til taka það aftur upp, af fullum þunga.

Verkefnið hefst strax. Haustið 2026 verða niðurstöður teknar saman, kynntar og ræddar á vettvangi. Fullum krafti verður svo náð skólaárið 2027–2028, þegar lokið verður heilum hring sem byggir á mælingum, túlkun gagna, samtali, markmiðasetningu, aðgerðum og endurmati í öllum borgarhlutum.

Samstarfið

Aðilar eru sammála því að samstarfið byggir á eftirfarandi meginþáttum:

1. Gagnasöfnun og vinnsla gagna sem verði skipulögð með þeim hætti að gögnin nýtist sem best við stefnumótun og forvarnarstarf borgarinnar
2. Niðurstöður berist borginni hratt og verði settar fram á skýran og aðgengilegan hátt fyrir hvern borgarhluta og hvern skóla, með verndandi þáttum jafnt sem áhættuþáttum.
3. Í hverjum borgarhluta fari fram samtal við skóla, félagsmiðstöðvar, íþróttafélög, foreldra og ungmennaráð, og að þar séu sett fram mælanleg markmið sem tengjast forvarnaráætlun borgarinnar.
4. Nýjar áskoranir í lífi barna og ungmenna — þar á meðal stafrænt öryggi og netofbeldi — verði meðal annars hluti af mælingum og aðgerðum, til viðbótar við þá þætti sem móðelið var upphaflega byggt utan um.

Rannsóknir og greining bjóða Reykjavíkurborg jafnframt beina aðkomu að samtali um framtíðarskipulag Rannsókna & greiningar sem óhagnaðardrífinnar einingar í þágu barna og ungmenna, hvernig því verði best fyrir komið og hvaða hlutverki borgin getur gegnt í því. Reykjavíkurborg þiggur það boð.

Þjónustusamningur aðila frá 1. október 2026 er fyrsta skrefið. Fyrir 1. janúar 2027 útfæra aðilar í sameiningu áætlun fyrir 2027–2029, með kostnaðarmati sem liggur fyrir eigi síðar en 15. nóvember 2026 svo taka megí tillit til þess við fjárhagsáætlun borgarinnar.

Reykjavík, 1. október 2026

Hildur Björnsdóttir, borgarstjóri

Inga Dóra Sigfúsdóttir, f.h. Rannsókna og greiningar